

Positiepaper

T.b.v. een rondetafelgesprek met de vaste Kamercommissie Defensie op 7 maart 2024

Anna van Zoest, Directeur Atlantische Commissie

Inleiding: een onveilig wereld

Deze maand is het twee jaar geleden dat Rusland een grootschalige aanval deed op Oekraïens grondgebied. De Russische agressie in Oekraïne duurt voort, en daarmee staat ook de veiligheid van de NAVO-landen onder druk. Zoom uit, kijk breder, en je ziet onrust in de Sahel, een steeds assertiever China, het ondermijnende effect van *spoiler* Iran en *proxies* in het Midden-Oosten. Statelijke maar ook niet-statelijke actoren roeren zich en bredere trends, zoals klimaatverandering, de strijd om grondstoffen en technologische ontwikkelingen die in een sneltreinvaart terecht zijn gekomen, zorgen voor een grotere kans op conflict. Tel dit alles bij elkaar op en je kunt niet meer wegstippen: De problemen nemen in omvang en aantal toe en de oplossingsruimte, belegd in de internationale rechtsorde, neemt af.

De trans-Atlantische relatie uit balans

Deze ontwikkelingen spelen zich af tegen de achtergrond van een trans-Atlantische relatie die, door de jaren heen, flink uit balans is geraakt.

Eenzijds heeft Europa Amerika meer dan ooit nodig. De Russische agressie aan de randen van de NAVO maakt dat wij de politieke committering van Amerika aan het collectieve verdedigingsmechanisme van de NAVO, evenals militaire capaciteiten die door Amerika ter beschikking worden gesteld, niet kunnen missen. Amerikaanse defensie-uitgaven zijn nog altijd meer dan twee keer zo hoog als die van alle Europese bondgenoten en Canada samen. Daarbij komt dat het strategisch evenwicht in Europa nog altijd wordt bepaald door nucleaire afschrikking, grotendeels gebaseerd op Amerikaanse kernwapens. De Amerikaanse veiligheidsparaplu blijft daarmee – nu en in de nabije toekomst – een zaak van levensbelang voor de Europeanen.

Tegelijkertijd verschuift de Amerikaanse blik. Europa is voor Washington al langer geen eerste prioriteit. Strategische belangen liggen in Azië, met China als Amerika's belangrijkste rivaal. Het risico op escalatie van het conflict tussen China en Taiwan vraagt om aandacht en inzet van de Verenigde Staten, bovenop een zeer delicate situatie in het Midden-Oosten. In Washington heerst al langer ergernis over achterblijvende Europese defensie-uitgaven. In de aanloop naar de Amerikaanse presidentsverkiezingen dit najaar verkiest een steeds groter

aantal Amerikaanse politici een isolationistische benadering. Dat alles gaat ten koste van het voor Europa beschikbare politieke en militaire kapitaal.

Er is dus sprake van grote en voornamelijk eenzijdige afhankelijkheid die zorgt voor een verstoorde en ongezonde relatie. Het is zaak om deze relatie gelijkjer te maken en nu echt te investeren in een eerlijker verdeling van de lasten (*burden sharing*). Op die manier wordt Europa ook voor de Verenigde Staten weer een interessante partner met wie het serieus zaken kan doen.

Europese autonomie: niet het (enige) antwoord

Wat is nodig om de balans in de trans-Atlantische betrekkingen te herstellen? Te vaak wordt een onmiddellijke greep gedaan in de Europese gereedschapskist. Onder de noemer '(open) Europese autonomie' is vooral aandacht voor verdergaande defensiesamenwerking in Europa en een aanzet tot een gemeenschappelijk industriebeleid, inclusief gezamenlijk onderzoek en ontwikkeling en aanbesteding van militaire capaciteiten.

Natuurlijk is het verstevigen van Europese defensiemiddelen ontzettend belangrijk om binnen de NAVO met meer slagkracht op te kunnen treden en de Amerikaanse inzet aan te vullen met een serieuze bijdrage van andere bondgenoten. Tegelijkertijd is dit maar een stukje van de puzzel. Het kost tijd om Europese defensiesamenwerking vorm te geven en politieke obstakels, die raken aan fundamentele kwesties als soevereiniteit (wie beslist) en industriebelangen (wie produceert en wie betaalt), zetten een rem op de snelheid waarmee de fundamenten onder de 'Europese pilaar' binnen de NAVO gelegd kunnen worden. Het gaat op z'n minst tientallen jaren duren om middels de Europese route te komen tot meer gelijkwaardigheid binnen de trans-Atlantische betrekkingen. Zo lang hebben we niet.

Aanbevelingen: afspraken nakomen, investeren in banden met Amerika en de publieke opgave

Als de route van Europese strategische autonomie slechts een gedeeltelijk antwoord biedt op huidige de ongelijkheid binnen de trans-Atlantische betrekkingen, wat is dan nog meer mogelijk? Een belangrijke rol is weggelegd voor de Nederlandse volksvertegenwoordiging. Het advies is om:

1. Afspraken na te komen binnen de NAVO, waar momenteel slechts 18 van de 31 (straks 32) landen zich houden aan de afspraak, 2% van het BBP aan defensie te besteden. Nederland behoort (nog) niet tot deze groep. Belangrijk daarbij is niet alleen de hoogte van de defensiebegroting, maar evenzeer de voorspelbaarheid van defensie-uitgaven op lange termijn. Op deze manier werkt Nederland aan een gelijkwaardiger lastenverdeling en laat het zien een betrouwbare bondgenoot te zijn.
1. De contacten met het Amerikaans Congres te versterken en te verdiepen en keer op keer onder de aandacht te brengen dat Nederland de relatie met de VS waardeert en niet voor lief neemt. Complimenten zijn hier op zijn plaats voor de leden van de

Contactgroep Verenigde Staten die verbinding zoeken met de congresleden van de United States Congressional Caucus on the Kingdom of the Netherlands (voorheen: de Dutch Caucus). En ook voor de Kamerleden die met actieve deelname bijdragen aan NAVO's Parlementair Assemblée: een belangrijk forum voor discussie met de leden van het Amerikaanse Congres. Daarnaast kan nóg beter gebruik worden gemaakt van het Nederlandse postennet in de Verenigde Staten en initiatieven als Holland on the Hill, waarmee contacten tussen Nederlandse partijen en de Amerikaanse volksvertegenwoordiging tot stand worden gebracht.

2. Te investeren in de publieke opinie in Nederland, door de trans-Atlantische relatie en internationale veiligheid toe te lichten en onder de aandacht te brengen. Opiniepeilingen laten zien dat steun voor de NAVO in Nederland door de jaren heen hoog is en blijft, echter kennis van het bondgenootschap en waar het voor staat laat te wensen over, vooral onder jongeren. Vertel daarom het verhaal over het hoe en waarom van de relatie met de Verenigde Staten, met de NAVO als belangrijke uitdrukking daarvan. Want het zijn de jongeren van nu die het belang van de samenwerking ook in de toekomst zullen moeten uitleggen.

Conclusie

Investeren in trans-Atlantische betrekkingen in een onveilige wereld en in tijden van grote afhankelijkheid van de Verenigde Staten is – letterlijk – van levensbelang. Het is zaak te zorgen voor een solide en volwassen relatie waarbinnen ruimte is om het eens, maar ook oneens te zijn en samen de uitdagingen van deze tijd het hoofd te bieden.

De Tweede Kamer speelt daarbij een fundamentele rol: door serieus werk te maken van *burden sharing* en een eerlijker verdeling van de lasten binnen de NAVO, door het gesprek aan te gaan met Amerikaanse *counterparts* en als belangrijke maatschappelijke stem. De Atlantische Commissie, forum voor het maatschappelijk debat over trans-Atlantische betrekkingen, helpt u graag bij het vervullen van deze belangrijke rol: met kennis en netwerk, werkbezoeken aan de VS en Brussel en door u een platform te bieden voor debat en gesprek over de relatie met de Verenigde Staten, met name onder jongeren. Wij zien uit naar de verdere samenwerking.